

Omsorg för dagen och fostran för en framtid: Irakiska mödrars strategier för att skapa tillhörighet i Sverige

Caring in the present and fostering for the future: Iraqi mothers' reconstruction of belonging during resettlement in Sweden

The present study explores Iraqi women's mothering strategies for protecting, nurturing, and training their child, as well as how they use different approaches to (re)construct feelings of belonging during the process of resettlement. It is qualitative in design and based on individual interviews as well as focus groups discussions with a total of 27 women. Narrative method has inspired the analysis. The results show a child-centred motherhood with everyday practices aimed at creating a sense of safety and belonging for the child. Belonging to the family is central. The child's societal and future belonging is connected to educational achievement, with prospects of employment and upward mobility. Accordingly, the mothers apply strategies aimed at promoting such a life trajectory. However, aspirations for belonging in the future can sometimes conflict with belonging at the present. In addition, striving to create belonging for the child can be in conflict with the parents' sense of belonging.

Keywords: Mothering, Immigrant motherhood, Forced migration, Resettlement, Belonging

Det senaste årtiondet har vi sett en kraftig invandring i Sverige på grund av krig och förföljelse. Många anländer med små barn eller bildar familj kort in på ankomsten. Majoriteten av minderåriga barn kommer till Sverige med sina föräldrar. Under 2011–2015 beviljades 23 585 asylsökande barn med vårdnadshavare uppehållstillstånd, jämfört med 12 218 ensamkommande barn (migrationsverket.se/statistik). I dagsläget är vart femte barn bosatt i Sverige utrikes född eller har två utrikes födda föräldrar; vanligast för denna grupp är att ha sitt ursprung i Mellersta Östern (SCB, 2013).

Flytten till ett nytt land innebär att familjens vardagspraktiker förändras: föräldraskapet och barndomen formas efter nya villkor. Föreliggande arbete undersöker hur invandramödrar med bakgrund i Irak beskriver sina omsorgs- och fostransstrategier, och hur de skapar tillhörighet för sig själva och sina barn i mötet med Sverige. Teorier om mödrars omsorg och fostran används tillsammans med teoribildning om hur migranten återskapar känslor av tillhörighet och hem.

Moderskapets praktiker

Moderskap är något relationellt. Det definieras här som en kvinnas särskilda relation till ett barn, och till de praktiker och aktiviteter som uppstår i samspelet som denna relation genererar. Som begrepp antyder moderskap en relation samt en kvinnas status: en moder är en kvinna som enligt sig själv och andra bedömer att hon är moder (biologiskt eller socialt) till ett eller flera barn. Moderskap är kopplat till särskilda praktiker som konstitueras och ges legitimitet beroende på sammanhang och sociokulturell kontext (Barlow & Chapin 2010). Sara Ruddick (1989/1995), föreslår att mödrars strategier utgår från barnets behov av skydd, omsorg och att lära sig socialt accepterade beteenden och förhållningssätt. Dessa behov kräver handlingar som skyddar barnet mot faror, som stimulerar tillväxt och utveckling, och som socialiserar barnet i sätt att tänka och förhålla sig som i stort accepteras av gruppen och blir gångbara i samhället – enkulturation. Universellt formas moderskapets praktiker således utifrån syftet att skydda, att främja utveckling, och att fostra; jag benämner detta som omsorg- och fostransstrategier. I omsorg ingår att skydda och främja utveckling; i fostran socialisation/enkulturation. Specifika mål med dessa övergripande strategier definieras och förhandlas om kollektivt, och är således socialt, kulturellt och samhälleligt beroende (Barlow & Chapin 2010, Ruddick 1989/1995). Till detta vill jag lägga att livet formas i relation till sociala, politiska, ekonomiska och materiella sammanhang som kontinuerligt, ofta oförutserbart, förändras. Därmed står individen inför det faktum att hon själv är i ständigt blivande; hon behöver kontinuerligt omdefiniera och rekonstruerar synen på sig själv och andra (Smart 2007). Hur omsorgs- och fostransstrategier omförhandlas och förändras för migrerade familjer, och hur känslor av hem och tillhörighet återskapas vid anpassningen till nya samhälleliga förhållanden, blir därför angeläget och viktigt att undersöka.

Tillhörighet

'Belonging is about emotional attachment, about feeling "at home" (...) and about feeling "safe"' (Yuval-Davis 2006, 197). Migration, i synnerhet migration på grund av flykt eller förföljelse, är ett livsskede då förutsättningarna drastiskt förändras, och där trygghet, tillhörighet, och identitetsmarkörer ställs på sin spets. Det kontinuerliga strävandet att skapa känslor av tillhörighet, trygghet och tillit, till en plats och till sociala sammanhang, är del i alla människors liv, men för migranten blir det bli extra tydligt och utmanande. I en ny samhällelig kontext kan känslor av främlingskap accentueras – personen både känner sig och blir positionerad som någon som inte tillhör (Yuval-Davis 2006). Känslor av tillhörighet skapas alltid i relation till någon/några andra, och inbegriper ett identifierande av det som är jag och du, vi och dem: (åter)skapandet av tillhörighet innebär således ett (åter)skapande av vår självbild och den vi önskar vara. Denna process av att definiera de och det vi tillhör behöver dock inte medföra kategoriseringar som exkluderar de och det vi *inte* tillhör (Yuval-Davis 2010). Med detta ska tillhörighet förstås som något föränderligt och mångfacetterat: människor känner och skapar tillhörighet till flera grupper och samhällen, platser och objekt. Nira Yuval-Davis (2007) använder begreppen 'multi-layered citizen' och

'multiplicity of citizenships' för att tydliggöra detta i diskussioner om medborgarskap. Medborgarskap definieras mycket bredare än de formella rättigheter som en statsmakt kan ge en person; Yuval-Davis utgår från att människor känner tillhörighet och av andra definieras tillhöra flertal grupper, vilket påverkar livet och självbilden på olika sätt beroende på individens kön, ålder, livsskeende, socioekonomiska resurser, etc. (Yuval-Davis 2007). Yuval-Davis (2006) redogör för olika analytiska nivåer i studiet av tillhörighet och migration; nivåerna kan samspela men inte nödvändigtvis och bör därför analyseras separat. Föreliggande studie fokuserar nivån där tillhörighet analyseras utifrån individens berättelser. När människor talar definierar de vem de är och inte är, vem, vad och var de önskar tillhöra och inte tillhöra; det är en konstant process starkt kopplat till både här och nu och framtiden (se även Freeman 1993). Genom att undersöka migranternas egna livsberättelser framkommer individens aktörskap – motstånd, tolkningar, strategier, önsksningar, med mera. Berättelserna blir en motbild till de kategoriseringar och stereotyper som produceras i den offentliga debatten (Ålund & Alinia 2011).

Irene Gedalof (2009) undersöker moderskapets strategier hos kvinnor som migrerat genom att analysera deras utsagor. Hon menar att tidigare studier av migration ofta fokuserat på rotlöshet snarare än strategier för att återskapa känslan av hem. Individen har beskrivits som stående mellan två världar, snarare än att betraktas som en aktör vilken förhåller sig samtidigt till ursprungslandets och det nya landets villkor. Som migrerad kvinna handlar vardagens praktiker i stort om att återskapa ett hem och känslor av trygghet och gemenskap. Med sina omsorgs- och fostransstrategier försöker hon (åter)skapa tillhörighet på kort och lång sikt för barnen. Detta sker genom delvis nya sätt att utöva moderskap, vilket den nya omgivningen kräver. Kvinnornas aktörskap framträder tydligt i Gedalof's studie; de omtolkar tidigare omsorgs- och fostransstrategier i sin anpassning till nya villkor, de approprierar delar av det nya samhällets normer och värderingar samtidigt som de gör motstånd mot andra. Med vardagliga praktiker återskapas känslor av hem och tillhörighet, där nya praktiker förenas med gamla och blir till något nytt (Gedalof 2009).

Moderskap och migration

Tidigare studier om invandrade mödrars upplevelser visar tydligt att deras omsorgs- och fostransstrategier hänger samman med livets övriga delar, det vill säga, med arbete/arbetslöshet, familjestruktur, ekonomisk och materiell standard, sociala nätverk, fritid, livet i ursprungslandet och framtida mål. Utifrån den begränsade forskning som finns framkommer några generella mönster när vi tittar på kvinnor som migrerat till Europa, Nordamerika, Australien eller Nya Zeeland från andra delar av världen. För kvinnor som i ursprungslandet tillhört medelklassen, med relativt god ekonomisk och materiell standard, innebär flytten till det nya landet stora förändringar: deras socioekonomiska status sjunker, de erbjuds lågbetalda arbeten, de måste förvärvsarbeta för att trygga familjens försörjning vilket innebär mindre tid till barn och hushåll, deras lokala sociala nätverk är små eller obefintliga, och bristande kunskaper i majoritetsspråket

försvarar deras kontakter med, bland annat, skola och hälso- och sjukvård (Kim et al. 2006, Liamputtong 2006, Park 2008). Familjens ekonomiska förutsättningar kräver ofta boende i utsatta områden; mödrarna för fram risker med detta, och menar att de därför tillämpar mer kontroll och hårdare disciplin för att på så vis minska risken att barnen hamnar i kriminalitet, börjar använda droger och/eller misslyckas i skolan (Bergnehr 2016b, Bermudez et al. 2014, Wu 2011). Invandrade föräldrar med låg socioekonomisk status står således inför många utmaningar. Med bristande resurser försöker de skydda sina barn mot risker som föräldrar ur majoritetsgruppen generellt inte behöver hantera (Garcia Coll & Pachter 2002). De strävar efter att integrera omsorgs- och fostransstrategier som främjar traditioner och normer från ursprungslandet med det som blir viktigt för att lyckas i det nya landet: utbildning som leder till självförsörjning och förhöjd ekonomisk standard (Bergnehr 2016b, Jaysane-Darr 2013, Pecenka & Anthias 2015, Wu 2011).

Det ska påpekas att befintliga studier i huvudsak berör arbetskraftsinvandring och inte migration på grund av flykt, förföljelse eller humanitära skäl. Sverige skiljer sig från andra länder i västvärlden i och med att uppehållstillstånd, sedan 1970-talet och framåt, generöst beviljats flyktingar och skyddssökande snarare än arbetsmigranter (med undantag från nordiska medborgare och senare EU-medborgare) (Sainsbury 2012). Arbetslösheten inom gruppen som migrerat till Sverige på grund av flykt och skydd är hög, och många tvingas söka försörjningsstöd hos socialtjänsten under långa perioder, upp till flera år. Detta innebär ett liv med små ekonomiska resurser och medför, enligt socialtjänstlagen, begränsningar gällande inköp, boende, sparande och resor (t ex till släktingar och familj utomlands) (Bergnehr 2016a). Den socioekonomiska statusen och materiellt låga standarden påverkar föräldraskapet, barnens livsvillkor, och de omsorgs- och fostransstrategier som föräldrarna tillämpar. Disciplin och kontroll motiveras som ett sätt att skydda barnet här och nu, och för att öka barnets chanser till förhöjd ekonomisk standard som vuxen (Bergnehr 2016b). Studier som baseras på invandrarföräldrars egna utsagor kontextualiserar migrantens föräldrastrategier, och visar på ett aktivt föräldraskap. De blir en motbild till det 'kulturaliserande' som har visat sig förekomma i svensk forskning och offentlig debatt, det vill säga, särskilda beteenden kopplas till kulturellt/nationellt ursprung och producerar därmed stereotyper och gränser mellan 'vi' och 'dem' (Dahlstedt 2015, Ålund & Alinia 2011). Studier som lyfter annars tysta röster har potential att ge alternativa beskrivningar av den invandrade föräldern. Undersökningar med fokus på professionellas utsagor, exempelvis skolpersonal, tyder på att föräldrar med utrikes bakgrund kategoriseras som potentiellt farliga (i synnerhet fäderna) för de barn (döttrar) som anammar 'en svensk livsstil' (Gruber 2011), och som passiva och oförmögna till att stödja barnets skolgång (Dahlstedt 2009). Andra studier visar på liknande beskrivningar men framhåller också att skolans professionella förklarar föräldrarnas 'bristande engagemang' som en konsekvens av begränsade socioekonomiska resurser snarare än enbart eller i huvudsak kulturellt ursprung (Bergnehr 2016c). Sammantaget blir slutsatsen av tidigare undersökningar om föräldraskap och migration att fler svenska studier behövs där föräldrarnas berättelser står i fokus.

Syfte

Denna studie syftar till att granska hur mödrar med ursprung i Irak beskriver sina omsorgs- och fostranspraktiker och hur de skapar tillhörighet för sig själva och sina barn i mötet med Sverige. Genom att undersöka kvinnornas resonemang framkommer bilder av vilka praktiker för omsorg, fostran och tillhörighet de tillämpar, även om det som sägs i intervjuerna inte otvetydigt kan sägas reflektera deras handlande.

Material

Studien bygger på 5 fokusgrupper och 11 individuella intervjuer med sammanlagt 27 mödrar. Av dessa var 25 mödrar till 1–5 barn varav minst 1 gick på låg- eller mellanstadiet; 2 kvinnor hade enbart vuxna barn. Vid intervjutillfället hade kvinnorna varit bosatta i Sverige mellan 3–9 år, med undantag av 1 som anlänt till Sverige 1 år före intervjun. Informanterna var mellan 32–52 år gamla (de flesta runt 40), med undantag av två som var runt 60 år och hade levt i landet 12 respektive 20 år (Amina och Hadya, fokusgrupp 1). Kvinnorna hade fått uppehållstillstånd på grund av asylskäl. Samtliga var födda och uppvuxna i Irak. De flesta var troende kristna, några troende muslimer, och en hade av sagt sig sin religionstillhörighet. Vanligast var grundskole- eller gymnasieutbildning; en var utbildad på högskola. Några hade blivit bortgifta som 14–15 åringar och fått sitt första barn kort därefter medan andra gift sig och fått barn senare i livet. I Sverige hade kvinnorna och deras familjer erfarenhet av att ha varit, eller vara, beroende av försörjningsstöd. Tre av kvinnorna var skilda och levde ensamma med sina barn medan de andra var fortsatt gifta och levde med sin man. Tre, som i resultatdelen omnämns Basma, Mazel och Thamina, ingick i två fokusgrupper (grupp 1 och grupp 2).

Intervjuerna genomfördes inom två olika forskningsprojekt. Fokusgrupperna var del i ett projekt om föräldrastöd och hem-skola samverkan i skolor med hög andel invandrade familjer. De individuella intervjuerna var del i ett projekt som handlade om hem – skola samverkan, föräldraskap och förälder – barn relationen i nyanlända familjer. Intervjuer genomfördes i samma bostadsområde, fokusgrupperna i slutet av 2012 och de individuella intervjuerna under 2014–2015. Genom personal på områdets skola tillfrågades familjer med olika nationell bakgrund att medverka i intervjuer men responsen var störst hos de med ursprung i Mellersta Östern. I området bor relativt många kristna från Irak, vilket delvis speglar urvalet informanter. Studien är kvalitativ med ett begränsat urval, och det går självklart att spekulera i huruvida innehållet i intervjuerna skulle ha skiljt sig om föräldrar med annat ursprung och andra trosföreställningar deltagit.

Intervjuerna pågick under 1–2 timmar. De hölls i skolans lokaler med hjälp av en modersmålslärare som tolkade och översatte vid behov. Deltagarna hade stort förtroende för och var bekanta med modersmålsläraren genom barnens skola. De semistrukturerade fokusgruppsintervjuerna utgick från följande frågor: Hur är det att vara mamma i Sverige? Hur tycker du det fungerar med barnens skola och dina

kontakter med skolpersonalen? Hur tänker du kring samhällets stöd till invandrade föräldrar – är det något särskilt du efterfrågar och i så fall varför? Frågorna i de semistrukturella individuella intervjuerna fokuserade på relationen till barnet (t ex: När känns relationen bra? Vid vilka tillfällen blir det konflikter och bråk? Finns det tillfällen när du får dåligt samvete som förälder – när och varför?), känslomässiga upplevelser av föräldraskapet (t ex: Vad gläds du åt som förälder? Vad är svårt för dig som förälder?), familjehistoria (relationen till egna föräldrar och egen barndom), och, dåtid och framtid (t ex: Vad som förälder känns bra att ha gjort? Vad känns mindre bra? Vad önskar du inför framtiden?). Fingerade namn används i resultatdelen, och personlig information ändras eller utelämnas för att minska möjligheten att identifiera familjen.

Fokusgrupper och individuella intervjuer är olika sorters material men med många metodologiska likheter. De data som produceras är resultaten av intervjufrågor, deltagarnas erfarenheter och karaktäristika, och samspelet mellan deltagare(n), intervjuaren och, i detta fall, tolken. Fokusgrupper har en tendens att i större utsträckning än individuella intervjuer producera generella uttalanden, men en fokusgrupp inbegriper i hög grad även reflektion kring personliga erfarenheter (Bergnehr 2008, Morgan 1997, Wilkinson 2003). En individuell intervju ger inte den flora av diskussioner och ställningstaganden som en fokusgrupp (Wilkinson 2003), men kan underlätta för individen att bli mer personlig och utveckla sina resonemang. Mina jämförelser av fokusgrupperna och de individuella intervjuerna tyder dock på att det är mer avhängigt individen: vissa individer pratar mer och utvecklar sina svar i högre grad än andra, det gäller både intervjuformerna. I föreliggande studie skiljer sig dock frågorna som ställs i fokusgrupperna ifrån de som ställs i de individuella intervjuerna – detta innebär att svaren fokuserar på något olika områden. De individuella intervjuerna karaktäriseras av fler frågor riktade till relationen förälder – barn och barnets person. Som helhet kompletterar materialen varandra genom att de ger en bred förståelse för invandrare kvinnors resonemang om moderskap.

I analyserna utgår jag från att materialet som helhet är en produkt av situation och kontext; sammanhanget påverkar det som sägs vid en intervjusituation, och det som berättas är kollektivt, socialt producerat. Kollektivet är intervjuaren, andra deltagare och tolk likväl som det samhällsliga sociohistoriska sammanhanget (Daiute & Lightfoot 2004).

Analytiskt tillvägagångssätt

Det analytiska arbetet tog sin början vid genomlysningarna av de inspelade intervjuerna, transkriberingsarbetet, och flertalet läsningar av intervjutranskriptionerna. Samtal om moderskapets strategier för fostran och omsorg valdes ut för noggrann analys. Talet analyserades sedan med stöd i Ruddicks (1989) resonemang om moderskapets övergripande omsorg- och fostranspraktiker och dess syften, och hur dessa anpassas till samhällsliga förhållanden. Analyserna grundades på antagandet att moderskapets praktiker påverkar och är påverkade av livets övriga delar, som sysselsättning, fritid, familjeliv, utbildning, sociala nätverk, erfarenheter av det som varit, och framtida mål

(Smart 2007, Smith 1987). Vidare analyserades materialet utifrån ovan redovisade teoretiska utgångspunkter om tillhörighet och återskapandet av hem. Vid analysarbetet definierades tillhörighet som tal som indikerar känslor av gemenskap, trygghet, acceptans, och att höra till (Gedalof 2009). Vanligt förekommande sätt att resonera likväl som mindre vanliga resonemang noterades. Individernas tal är det som undersökts, men på grund av tolkning och översättning, och de omformuleringar som då delvis sker, hölls analyserna på en relativt övergripande nivå med resonemang snarare än särskilda begrepp och ord i fokus.

Narrativ och diskursiv metodologi har influerat arbetet (t ex Livholts & Tamboukou 2015). I människors berättelser och användning av språket kan vi avtäcka normer och värderingar, och föreställningar om självet, sociala relationer, framtid och dåtid. Vi kan undersöka hur individer skapar förståelse för sig själva och andra i relation till samhällseliga och individuella faktorer (Daiute & Lightfoot 2004). Genom att studera människors tal får vi kunskap om hur de formulerar förståelse för det som har hänt och det som komma skall, och hur dåtid och framtid knyts till nutid (Freeman 1993). I intervjuer om föräldraskap blir detta tydligt (Bergnehr 2008, Bergnehr 2016b, Halldén 1992).

Omsorg för dagen och fostran för en framtid

Moderskapets praktiker med syfte att skydda, främja utveckling och fostra kopplas till det som är i stunden likväl som till förväntningar och föreställningar om framtiden. I samtalen framstår praktikerna som integrerade med strategier att skapa känslor av tillhörighet. Omsorg och fostran är inte åtskilda, utan går snarare in i varandra; en handling kan vara både en omsorg- och en fostranshandling, och kan i en viss situation syfta mer till fostran medan vid en annan mer till omsorg. När jag använder omsorg- och fostransbegreppen tillsammans med teorier om tillhörighet visar analyserna att omsorgspraktiker har en stark koppling till här och nu och familjelivets dagliga aktiviteter. Fostranspraktikerna pågår även de dagligen, men kopplas i större utsträckning till barnets framtid som vuxen, med syftet att främja en framtida känsla av tillhörighet i familjen och samhället.

Omsorg och kärlek för dagen

I kvinnornas samtal framkommer bilden av ett mycket barn-centrerat moderskap med syftet att skapa bästa möjliga förutsättningar för barnen här och nu och deras framtida liv. Ett barn-centrerat föräldraskap betyder att det vardagliga livet organiseras i stort utifrån barnet, och det som bedöms vara barnets behov och bästa (Bergnehr 2008, Bergnehr 2010, Bäck-Wiklund & Bergsten 1997). Omsorgen består, bland annat, i att laga mat som barnen tycker om, att utifrån begränsade ekonomiska resurser köpa kläder och presenter till barnen, att lämna och hämta vid förskola och skola, att hjälpa till med läxor, att ta dem till aktiviteter som lekland och simhall, och att finnas tillgänglig för umgänge. Kvinnorna lyfter fram denna praktiska omsorg, och sammanfattar ofta i ordalag liknande Ruba: 'Jag är en sådan som tycker om att serva

dem, finnas till för dem' (Intervju 5), och Jasmin: 'Han [barnet] älskar när jag spelar fotboll med honom. Då blir han mycket glad och nöjd. Ska jag säga ärligt så tycker jag inte om fotboll [skrattar] men jag tvingar mig att spela fotboll med honom [skrattar]. Jag gör allt för att han ska vara nöjd och glad.' (Intervju 3). Med de vardagliga omsorgsstrategierna återskapar kvinnorna känslor av hem och tillhörighet: hemmet är välstädat och erbjuder god mat och trivsamt umgänge, där fritid och vardag delas av barn och föräldrar (Gedalof 2009). Det är ett energikrävande föräldraskap som beskrivs i intervjuerna, med begränsat utrymme för egen tid och återhämtning: kvinnorna studerar, gör praktik, eller arbetar samt har huvudansvar för hushållssysslor som matlagning, inköp av dagligvaror, städ och tvätt. Samtidigt anstränger de sig hårt för att i familjen skapa känslor av gemenskap, trygghet och tillhörighet med omsorgspraktiker som gemensamma måltider, sitta med barnen när de gör läxor, leka och umgås.

Strävan att som familj vara tillsammans, så mycket som möjligt, är ett sätt att tala om familjelivet som återkommer i samtliga individuella intervjuer och även i fokusgrupperna. Sofia säger: 'Vi är alltid tillsammans, hemma och allting. Och alltid när jag har varit på praktikplatsen och behöver gå och handla efter min praktikplats, då går jag hem och frågar innan, "Vill ni följa med mig eller inte?", för jag tycker alltid om när vi är tillsammans. Alltid' (Intervju 11). Önskan att vara tillsammans ges också uttryckt i samtal om transnationella kontakter, där vissa kvinnor framhåller att de, eller deras män, väljer att inte besöka släktingar i andra länder. De vill inte vara borta från familjen, och/eller barnen blir upprörda av att en förälder åker iväg under ett par veckor. 'Vi kan inte vara utan varandra', förklarar Helena (Intervju 9), och Sofia: 'Jag ska aldrig åka själv igen!' (Intervju 11). Tillhörighet och trygghet är, utifrån dessa utsagor, starkt kopplade till den egna, lilla, familjen, både för barn och föräldrar. Darah reflekterar över barnens och föräldrarnas strävan och önskan att vara, och göra saker, tillsammans: 'Kanske beror det på att vi är ensamma här. För vi har varit i Irak två gånger, och då brydde sig inte barnen om mig [skrattar]. Då var de så upptagna med alla släktingar. (...) Så det kanske beror på det' (Intervju 6).

Förändringarna i familjestruktur och socialt nätverk i och med flytten till Sverige nämns genomgående. Gruppen till vilken personen känner tillhörighet i form av familj har minskat betydligt, från att bestå av ett hushåll med upp till 20 personer till en mindre kärnfamilj med förälder/föräldrar och barn. Genom att det lokala nätverket, med det emotionella och praktiska stöd som det har potential att erbjuda, har begränsats avsevärt kan den 'lilla' familjen få än större betydelse. Samtidigt kan tillhörighet till, och gemenskap i, familjen bli extra viktig på grund av svårigheter att känna tillhörighet utanför hemmet, i samhället i stort, med arbetslöshet, långvarigt beroende av försörjningsstöd, språksvårigheter, med mera (Bergnehr 2016b).

Omsorg och fostran för en framtid

Kvinnorna beskriver sina omsorgspraktiker och karaktären på relationen mamma – barn som avgörande för att deras fostransstrategier ska lyckas. Lyckad fostran betyder att barnet, som tonåring och vuxen, fortsätter känna tillhörighet i och till familjen,

samt, genom utbildning och förvärvsarbete tillskansar sig förhöjd socioekonomisk status. På frågan om hur de vill vara som föräldrar, och hur de ser på relationen till sina barn, svarar kvinnorna mycket lika. De betonar kärleksfullhet, värme, lyhördhet, ett demokratiskt förhållningsätt där pojkar och flickor behandlas lika, barnasinne, och att vara tillgänglig för att lyssna, leka och hjälpa barnen. Amira beskriver sig själv som förälder på följande sätt:

Jag är ingen mamma. Jag är bästa vän med mina barn. För jag har inte det här att jag skiljer på pojke och flicka, alla är lika värda. Jag busar med dem. (...) Jag är inte den där stränga som säger ”Ni ska ha respekt för mig”. Nej, vi har en väldigt öppen relation, trevlig och så. (Intervju 8)

Begreppen ’kompis’, och ’bästis’ används återkommande, särskilt i de individuella intervjuerna, vilka innehåller mer specifika frågor kring moder – barn relationen. Innebörden i kompis är en relation som karaktäriseras av kommunikation, glädje och ömsesidig omsorg.

Följande exempel belyser det relationella i omsorgen, att mödrarna ger men också får omsorg och kärlek från sina barn. Lydia säger: ’Vi har en bra relation. (...) Oftast är det bra. När han ska gå och lägga sig, då brukar jag fråga honom hur det har varit i skolan, och då brukar han fråga mig om hur jag har haft det. (...). Vi har mycket så att vi samtalar och pratar’ (Intervju 2). Jasmin beskriver sin relation till ett av barnen, där hon ger exempel på hur barnet visar omsorg om henne: ’Han [barnet] känner mig. Han känner mig och säger till mig ”Varför är du arg i dag? Varför är du ledsen idag? Är du trött mamma, då kan jag hjälpa dig och diska. Vad vill du att jag ska hjälpa dig med?”’ (Intervju 3). Flera mödrar ger liknande exempel, och de kopplar deras strävan efter det de kallar en kompisrelation till framtiden. De motiverar syftet att skapa en tillitsfull vänskapsrelation med att det blir ett sätt att försöka undvika problem i tonåren och som vuxen – om problem uppstår kommer barnet känna tillit och berätta för föräldrarna. Som Hannah säger: ’Jag tror att det blir mycket bra [för barnen], för de berättar allt för mig. Och jag tror att när de växer upp och får problem, då kommer de berätta för mig, allting, och det kommer fortsätta så. Och då kommer jag försöka göra allt för att hjälpa dem’ (Intervju 4). Förhållningssättet som genomsyrar omsorgs- och fostransstrategierna blir ett sätt att försöka främja känslan av gemenskap och tillhörighet i familjen, för dagen men också när barnet är vuxen.

När kvinnorna resonerar om framtiden görs detta med både tillförsikt och oro. Sverige erbjuder trygghet från krig och förföljelse, och möjligheter för barnen att få ett bra liv genom utbildning och ett välbetalt arbete. För föräldrarna är det målet avlägset, och efter flera år i landet tycks kvinnorna tvivla på att det alls är möjligt; framtiden ligger i barnens händer (Bergnehr, 2016a, 2016b). Kvinnorna strävar efter att barnen ska känna trygghet, tillit och tillhörighet i det svenska samhället. Samtidigt strävar de efter att värderingar och förhållningssätt med ursprung från livet i Irak ska få bäring i barnens liv som vuxna. En uttalad avsikt är att minska risken för en framtida alienation mellan barn och föräldrar. Det är dock osäkert om denna strategi ska lyckas.

Följande citat från Corinth exemplifierar ett vanligt sätt att resonera. Corinth svarar på frågan vad hon upplever som svårast med att vara förälder:

Corinth: Jag känner, om jag ska vara ärlig, att jag undrar vad som ska hända med deras framtid. För vi bor här i Sverige; kommer jag att ha den här relationen till dem [barnen]? Kommer det vara som nu? Det kan man inte veta. (...) Jag tänker mycket på tonårstiden, mellan 13–18 år, det är en ganska farlig ålder. Och jag tänker, jag hör ganska mycket, och jag vill inte att de ska bli sådana här som är ute mycket och till exempel röker och knarkar, eller sådana här som gör brott ute på gatorna. Det är så jag tänker, mycket på det sättet. (Intervju 7)

Det som sägs i citatet visar flera aspekter som kvinnorna lyfter: oro över den framtida relationen till barnen, tonåren som en period där relationen kan försämrats, och risker med kriminalitet och droger som kopplas till både tonår och försämrad relation. Betoningen på familjen, och tillhörighet till denna, kommer från olika behov och önskningar, men bland annat, föreslår jag här, från kvinnornas mål att skydda barnen mot riskbeteenden av olika slag. Kvinnorna i föreliggande studie tvingas bo i socioekonomiskt utsatta områden där förekomsten av kriminalitet, gängbildning, och drogförsäljning/användning är hög. Detta bidrar till kvinnornas oro för barnens framtid.

Fostran för utbildning och samhällelig tillhörighet

Förhöjd socioekonomisk status, eller återvunnen sett till den materiella standard familjerna haft i Irak, är ett mål som genomsyrar kvinnornas omsorgs- och fostransstrategier. Tillhörighet i samhället knyts till goda ekonomiska förutsättningar (Bergnehr 2016a, Bergnehr 2016b). Barnen beskrivs vara de som står för möjligheterna: 'Det vi inte har fått uppleva, det vill vi att barnen ska få uppleva' (Thamina, Fokusgrupp 2). Utbildning är medlet som ska föra barnen, och familjen, till målet; när kvinnorna pratar om utbildning är högskoleutbildning det som avses. I fokusgrupperna är diskussionerna om skolväsendet och barnens utbildning långa och återkommande, och i de individuella intervjuerna nämner samtliga kvinnor vikten av utbildning och ger exempel på hur de uppmuntrar barnen, har allvarliga samtal med barnen kring utbildningens betydelse, och försöker stödja barnen med läxor och i lärandet. Rachel menar att goda resultat i skolan är det som ger henne, som förälder, mest glädje: 'Det dagen läraren kommer och säger att Daniel [sonen] är jätteduktig och perfekt, då kommer jag vara överlycklig. Det är det jag önskar' (Intervju 1). Eva för ett liknande resonemang: 'När de lyckas i livet, mina barn, då blir jag glad. Och jag blir glad när jag ser dem läsa, skriva, alltså studera. För här i Sverige, om man inte har någon utbildning, och jobb, då går det inte att leva. Självklart, utan utbildning, då går det inte' (Intervju 10). Corinth refererar till sin egen uppväxt, när hon motiverar sina barn till att lyckas i skolan:

Corinth: Min mamma har aldrig gått i skolan. Hon sa alltid till oss "Jag är analfabet". (...) Hon sa alltid till oss "Det är jätteviktigt att ni läser och får en

utbildning. Det är som ett vapen, man försvarar sig, då har du ett vapen. En utbildning är jätte, jätteviktig". (...) Och precis på samma sätt, det min mamma sa till mig, det säger jag till mina barn, nu. Jag uppmuntrar dem mycket och jag pratar mycket med dem: "Titta på mig, jag fick ingen chans att läsa, men här i Sverige har ni möjligheten. Jag hade inte möjligheten i mitt land. Ni måste ha utbildning, utbildning, utbildning. Det är jätteviktigt". (Intervju 7)

Corinth pratar om utbildning som ett vapen, ett sätt att försvara sig. Det passar väl för att sammanfatta kvinnornas resonemang: framtiden är utbildning, och utan utbildning är barnet försvarslöst – livet riskerar då att bli likt föräldrarnas, med begränsat handlingsutrymme på grund av låg ekonomisk standard och beroende av försörjningsstöd, och en känsla av att inte kunna delta i samhället fullt ut.

Kvinnorna lyfter både det som hindrar och stödjer dem i deras strävanden att barnen ska lyckas i skolan. De upplever frustration över att, på grund av bristande kunskaper i svenska språket, ha svårt att hjälpa barnen med skolarbetet. Brist på tid och ork förs också fram. En av de ensamstående kvinnorna beskriver hur hon sökt stöd från socialtjänsten: 'Jag märker att mina barn behöver mer och mer när det gäller deras studier. Därför har jag tänkt, jag har tagit kontakt med socialtjänsten. Jag tänker, det går inte att ha det såhär, jag kan inte stötta dem, så om jag får hjälpa av socialen' (Intervju 1). Detta är ett exempel på hur mödrarna använder sig av samhällets funktioner i sina försök att få stöd i sin omsorg och fostran, för barnens utbildning och framtid. Kvinnorna talar också om skolan som en plats de känner tillit för, där människor månar om deras barn och barnen känner gemenskap och trygghet.

Taliba: De behandlar alla lika. Och detta tycker vi mycket om med skolan, och vi är mycket nöjda med att det inte görs några skillnader mellan personer. De [lärarna] tar hand om våra barn mer än vad vi tar hand om dem, och de tänker på dem mer än vi gör, och detta är sanningen. Hon får hjälp och stöd min flicka, för hon är svag i sina studier, och med [modersmålslärares] hjälp och med lärarens hjälp, och med hjälp av andra, så gör de mer än vad vi kan göra, och vi är mycket nöjda med detta och den hjälpen. (Fokusgrupp 5)

Skolpersonalen gör ingen skillnad på barnens religiösa eller etniska ursprung, menar flera kvinnor i samtalen, och inget uttalande står emot. Detta är något kvinnorna uppskattar. Troligt är att det som uppfattas vara ett rättvist bemötande bidrar till att kvinnorna känner förtroende för skolan. I citatet ovan ges också exempel på hur mödrarna i samtalen visar uppskattning för skolpersonalens arbete: pedagogiken och hjälpen barnen får lyfts fram som positivt. Samtidigt framkommer kritik, och känslan av att förhindras i sina syften och mål. Sådana resonemang förekommer framför allt i fokusgrupperna. Där för kvinnorna fram att de önskar ett mer transparent system där de kan följa barnens kunskapsutveckling vecka för vecka, prov för prov, för att snabbt kunna ingripa om barnet visar på sviktande resultat. De pekar också på vikten av att lärarna tror på barnens förmåga och uppmuntrar dem till att få bästa betyg. Fler läxor

och stöd med läsläsning på fritidshemmet föreslås. Något som bekymrar kvinnorna är också, som de menar, skolans brist på disciplin. Stökig miljö med barn som inte respekterar lärarnas auktoritet inverkar negativt på barnens möjlighet att lära, och på deras fostran. Kvinnorna använder (i översättningen) ordet frihet, och menar att barnen i skolan får för mycket frihet att bete sig utanför reglerna. Sawaha säger: 'Vi vill bara att ni ska sätta gränser för våra barn, något annat begär vi inte. Det är för er egen skull, inte för vår' (Fokusgrupp 5). Höga skolresultat fordrar hårt arbete och disciplinära åtgärder om barnen inte anstränger sig. I förskolan och skolan får dock barnen lära sig att de har rätt att bestämma. Detta, menar kvinnorna, gör att deras fostransstrategier undergrävs, med risk för negativa framtida konsekvenser för deras barn.

Tillhörighet för dagen och tillhörighet i framtiden

En strategi några av kvinnorna har tillämpat i syfte att stärka barnets chanser att nå högre kunskapsnivåer är byte av skola, till skolor i bostadsområden där fler barn med svenskt ursprung går eller till skolor där ordning och kunskapsutveckling står uttalat på skolans agenda. Strategin motiveras med att dessa skolor erbjuder en miljö som skapar bättre förutsättningar för barnets lärande. Här framkommer dock en potentiell konflikt mellan tillhörighet och trygghet i barnets skolvardag och samhällslig tillhörighet som vuxen. Rabiah berättar hur hennes son känt sig utanför och haft svårare med vänner när han flyttat till en skola med i huvudsak svenskfödda familjer. Tahira, som ingick i samma fokusgrupp, pratar om sitt barns önskan att byta skola:

Tahira: Han [barnet] vill helst ha en skola där det finns flest svenskar, men då kanske han inte kommer att känna all denna gemenskap som han känner här, på den här skolan. Det är lite svårt och jag känner mig orolig för detta. (...) Det är viktigt för mig att min son känner trygghet och trivs på det stället där han är, för att kunna utvecklas. (Fokusgrupp 3)

Det vi ser här är ett dilemma som invandrade kvinnor kan komma att ställas inför: ska fokus i omsorgs- och fostransstrategierna vara trygghet och tillhörighet nu eller i framtiden? Ett citat från Mouna visar också på detta dilemma, men där framtida mål får högsta prioritet. Mouna har flytta sin son till en skola med språkinriktning engelska, och hon motiverar sitt val på följande sätt:

Mouna: Jag tycker mycket om den här skolan, och när jag flyttade Josef från den här skolan så var inte tanken att flytta honom *bort* härifrån, men jag vet inte vad som kommer att hända i framtiden. Kanske kommer han inte bo kvar i Sverige. Jag tänker på mina barn, det är det jag tänker på, och kanske kommer han inte bo kvar i Sverige, om vi ska vara ärliga och tala sanning. För han har ingen användning av svenskan utanför Sverige. Han kan svenska jättebra (...) och då vill jag att han ska lära sig engelska, om han åker utanför Sverige, då har han nytta och användning av det och kan prata det språket. (Fokusgrupp 4)

Mouna, som är runt 30 år och en av de yngsta informanterna, har levt i Sverige en lång tid. Trots år av försök har varken hon eller hennes man fått arbete. Hon, i likhet med övriga kvinnor i materialet, jämför sin situation med släkt och familj som migrerat till länder som Storbritannien, USA, och Australien. Slutsatsen Mouna drar är att förutsättningarna för sysselsättning och självförsörjning är sämre i Sverige än i många andra länder. Därför kan en flytt till ett annat land bli nödvändig, vilket motiverar valet av skola. Framtida möjligheter som en viss utbildning kan leda till prioriteras eftersom utbildning lovar ekonomiskt oberoende och känslan av att delta i samhället på liknande villkor som majoriteten (Bergnehr 2016a, Bergnehr 2016b).

Mödrarna anstränger sig för att hos barnet skapa känslor av tillhörighet i vardagen, i hemmet och i Sverige. Samtidigt tyder ovanstående resonemang på att strategier också tillämpas utifrån att barnet eventuell önskar eller på grund av försörjningsmöjligheter behöver flytta från Sverige. Ingen stans framkommer dock att föräldrarna överväger att flytta för att på så vis öka sina möjligheter till förhöjd materiell standard och social status. Istället hänvisar de till vikten av att barnen känner sig trygga, och att Sverige nu blivit barnens hem. Mödrarnas omsorgsstrategier inbegriper att erbjuda barnen en trygg vardag – anledningen till att kvinnorna flydde och sökte asyl i Sverige – men också ett erkännande av att Sverige är barnens hemland där de funnit sig tillräta med skola och vänner. Helena, till exempel, som är gift med en universitetsutbildad man, beskriver hur mannen erbjudits välbetalda arbeten i länder i Mellersta Östern men att de valt att stanna i Sverige, på grund av barnen, trots att de tvingas försörja sig på lågbetalda arbeten. 'Om vi bodde i Jordanien skulle vi få ett jättebra liv, men vi kan inte flytta på oss. (...) Nu förstår du hur mycket jag älskar mina barn [skrattar]' (Intervju 9). Det är barnens känslor av tillhörighet som sätts i främsta rummet, vilket återkommer i andra intervjuer. Rachel, till exempel, säger: 'På grund av mina barn [stannar jag i Sverige]. De skulle aldrig kunna leva utanför Sverige och därför känner jag att det är viktigt för mina barn, och därför stannar jag kvar här, för mina barns skull' (Intervju 1). Barnens känsla av nationell tillhörighet väger högre än föräldrarnas önskemål och behov, i dessa resonemang, trots att moderskapet i Sverige beskrivs som tungt och arbetsamt jämfört med hur det tedde sig i Irak, och trots att föräldrarnas möjlighet till självförsörjning och god ekonomisk standard för många är begränsad. Framtiden är barnens.

Avslutande diskussion

Tillhörighet är ett begrepp som indikerar betydelsen av en känsla, och känslor, hur de (re)produceras och får uttryck i vardagliga praktiker, individers relationer och självförståelse är relevanta att undersöka i sociologiska studier av människors liv (Smart, 2007). Känslor av tillhörighet, trygghet och gemenskap är föränderliga, och skapas i samspel med de sociohistoriska kontexter som omger och har omgett personen. Yuval-Davis (2007) pratar om det multipla, mångfacetterade medborgarskapet där individen känner tillhörighet till flera grupper och samhällen. Föreliggande studie visar hur känslor av (nationell) tillhörighet kan dela och förena generationerna, är föränderliga och

också uppfattas så. Mödrarna agerar utifrån förståelsen att barnen känner en annan tillhörighet till Sverige som land än de gör; samtidigt månar de om att överföra språk, traditioner och värden från ursprungslandet i sina strävanden att skapa gemensamma symboler och praktiker som förenar föräldrar och barn. Tillhörighet i vardagen kopplas till familjelivet och relationen mellan förälder och barn. Omsorgs- och fostransstrategier tillämpas för att skapa en tillitsfull relation till barnet som kan bestå även när barnet blir äldre och vuxen. En god relation beskrivs gynna känslor av gemenskap i familjen, och minska risken för konflikter och splittring mellan barn och förälder samt öka möjligheterna att som förälder kunna stödja barnet.

Mödrarna kopplar också barnets vardagliga trygghet och tillhörighet till skolan. Skolan, med de professionella de där möter, beskrivs som en plats fri från fördomar och diskriminering där barnen erbjuds hjälp och stöd. Föräldrarna uttrycker dock en oro för det de menar vara bristande disciplin och ordning i skolmiljön, och ett resultatsystem med bristande transparens. En lyckad skolgång med godkända betyg som leder till möjligheter att söka en högskoleutbildning beskrivs av samtliga mödrar som ett kriterium för att barnet i framtiden ska känna samhällelig tillhörighet i Sverige. Utbildning leder till arbete, och arbete till självförsörjning och förhöjd socioekonomisk standard: detta är det som mödrarna definierar vara att ingå i det svenska samhället fullt ut. Deras ambition har stark förankring i verkligheten: i Sverige har personer med kort utbildning generellt låg ekonomisk standard och sämre hälsa (Folkhälsomyndigheten 2016). Samtidigt är risken relativt stor att misslyckas i skolan för de som lever i socioekonomiskt utsatta bostadsområden (SCB 2007). Detta innebär stora utmaningar för mödrarna i deras föräldraskap (Bergnehr 2016b).

I samtalen om barnens skola framkommer ett dilemma: ska fokus ligga på att ge barnet bästa möjliga förutsättningar att känna trygghet och tillhörighet i dag, eller ska framtida målsättningar vara det som styr? Mödrarna tillämpar omsorgs- och fostransstrategier utifrån barnens, förmodade, känsla av trygghet i vardagen och nationell tillhörighet i stunden, men också utifrån önskan att ge barnen bästa möjliga förutsättningar till en lyckad skolgång. En eventuell framtida migration som skulle kräva anpassning till ett nytt samhälle och ett åter-återskapande av hem och tillhörighet ligger också till grund för vissa omsorgs- och fostranspraktiker.

En moder behöver anpassa sina praktiker till de förändringar som sker i och med att barnet växer och blir äldre (Ruddick 1989/1995), och till samhällliga förhållanden och villkor (Gedalof 2009) som i sig inte är statiska utan benägna att ändras beroende på arbetsförhållanden, boende, socialpolitik med mera. Moderskapet är således i konstant blivande; det omförhandlas, det inbegriper dilemman och motstridigheter, det möter begränsningar och möjligheter, och det delas med andra (eventuella partners och övriga familjemedlemmar, släkt, vänner och samhällliga institutioner som, till exempel, skola och socialtjänst) (Ruddick 1989/1995). Ruddick (1989/1995) lyfter dock fram generella mål kring vilket moderskapet formas: att skydda, att främja utveckling, och att socialisera, för 'preservation, growth, and acceptability' (61). Socialiseringen, eller fostran, strävar efter att ge barnet färdigheter så att hon eller han accepteras av det större samhället, och inbegriper således strävandet efter att skapa känslor av att höra

till. Resultaten av föreliggande studie föreslår att också omsorgsstrategier med syfte att skydda och främja utveckling till stor del handlar om att skapa tillhörighet och gemenskap, i det dagliga familjelivet men också för framtiden. Invandramödrarnas praktiska omsorg består i matlagning, städning, hämtning och lämning på förskola/skola, hjälpa till med läxor, och, att vara tillgänglig för lek och samtal. I intervjuerna framträder bilden av ett icke-auktoritärt, barncentrerat moderskap med vilket kvinnorna önskar skapa tillitsfulla relationer till barnen där vänskap, gemenskap, glädje och kommunikation är viktiga delar. Familjen framstår som den primära enheten för tillhörighet. Kvinnornas resonemang liknar delvis det som återfinns hos föräldrar med ursprung i västvärlden: föräldraskapet karaktäriseras av omsorgs- och fostransstrategier som kräver mycket tid och energi, och där familjelivet centreras kring barnets bästa i stunden och i framtiden (Bergnehr 2008, Bäck-Wiklund & Bergsten 1997, Hays 1996). Jag tycker mig dock urskilja en skillnad. Omsorgspraktiker med syfte att främja gemenskap och tillhörighet mellan familjemedlemmarna framkommer i större grad i denna studie. Det finns ett fokus på omsorg som skapar tillhörighet för dagen, i familjen, samtidigt med att kvinnorna också är mycket framåtsyftande i sina resonemang. Det kan självklart röra sig om ideologiska, kulturella skillnader, men det kan även handla om att familjerna i föreliggande studie lever med begränsade lokala sociala nätverk samt är relativt nyanlända i Sverige. I brist på vänner och familj blir den lilla familjen den primära sociala arenan för tillhörighet och gemenskap. Arbetslöshet och långvarigt beroende av försörjningsstöd, med låg ekonomisk standard som följd, kan också leda till känslor av att inte (få) höra till samhället (Bergnehr 2016a), vilket i sig kan öka betydelsen av tillhörighet och gemenskap i familjen. Barnen har dock möjligheten att förvärva det föräldrarna saknar: svensk utbildning och språkkunskaper med potential att ge ett yrke och en inkomst med förhöjd socioekonomisk status. Familjens framtid kan förändras genom barnen, och fostran för en framtid blir därmed central.

Denna studie är en del i den forskningstradition som syftar till att visa på komplexa samband snarare än att identifiera beteenden som enbart kulturellt betingande (se t ex Ålund & Alinia 2011). En central utgångspunkt i föreliggande studie, vilken resultaten stödjer, är att individen aktivt medverkar till att skapa och återskapa det samhälle och de livsvillkor som omger henne, så även mödrar och migranter, oavsett hur deras position representeras (som t ex utsatt, marginaliserad) i politisk och offentlig diskurs (se Pecenka & Anthias 2015). Mödrarnas utsagor blir viktiga bilder vilka kan ställas mot de som säger sig förespråka 'invandrare'. En grupp är aldrig homogen, och därför behöver olika perspektiv beaktas inom en grupp. Föreliggande text belyser aktörskapet hos kvinnor, mödrar, med ursprung i Irak. I kontrast till föreställningar om invandrade föräldrar som passiva (se t ex det som framkommer i Dahlstedts studie, 2009) visar resultaten här på reflektion och aktiva strategier som mödrarna använder sig av för att skapa de bästa förutsättningarna för barnet här och nu och i framtiden. Som för alla människor, i alla samhällen, begränsas mödrarnas handlingar dock utifrån deras särskilda levnadsvillkor och sociopolitiska strukturer. Dessa begränsningar ska dock inte ses som statiska eller absoluta, utan är föremål för förhandling, där mödrarna söker olika sätt att möjliggöra det de vill.

Flytten till ett annat land innebär för de flesta att 'bli den andre' och att känna sig som 'den andre' i högre utsträckning än om han eller hon hade stannat i sitt ursprungliga sammanhang (Yuval-Davis 2006). Frågor som: Hur, vad och vem tillhör jag?, och: När tillhör jag inte?, blir aktuella. Målet med migrationen kan vara klar (t ex ökad trygghet och/eller bättre utbildningsmöjligheter för barnen) men konsekvenserna av flytten går till fullo inte att förutse eller tänka/känna sig in i. Fler studier behövs som förenar familjesociologi med migrationsstudier, teorier om omsorg och fostran med teorier om tillhörighet (Bergnehr 2016b, Gedalof 2009).

Referenser

- Barlow, K. & B. L. Chapin (2010) "The practice of mothering: An introduction", *Ethos* 38: 324–338.
- Bergnehr, D. (2016a) "Unemployment and conditional welfare: Exclusion and belonging in immigrant women's discourse on being long-term dependent on social assistance", *International Journal of Social Welfare* 25: 18–26.
- Bergnehr, D. (2016b) "Mothering for discipline and educational success: Welfare-reliant immigrant women talk about motherhood in Sweden", *Women's Studies International Forum* 54: 29–37.
- Bergnehr, D. (2016c) "Limited but committed parents: Primary school teachers negotiating good parenthood in a disadvantaged area", 77–87 i A. Sparrman, A. Westerling, J. Lind & K. I. Dannesboe (red) *Doing good parenthood: Ideals and practices of parental involvement*. Palgrave Macmillan.
- Bergnehr, D. (2010) "En bra förälder", *Locus* Nr 4: 30–49.
- Bergnehr, D. (2008) *Timing parenthood: Independence, family and ideals of life*. (Diss.) Linköping: Linköpings universitet.
- Bermudez, M. J., L. M. Zak-Hunter, M. A. Stinson & B. A. Abrams (2014) "I am not going to lose my kids to the streets': Meanings and experiences of motherhood among Mexican-origin women", *Journal of Family Issues* 35: 3–27.
- Bäck-Wiklund, M. & B. Bergsten (1997) *Det moderna föräldraskapet: En studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Dahlstedt, M. (2015) "The politics of making demands: Discourses of urban exclusion in medialized politics in Sweden", *Int J Polit Cult Soc* 28: 101–117.
- Dahlstedt, M. (2009) "Parental governmentality: Involving 'immigrant parents' in Swedish schools", *British Journal of Sociology of Education* 30: 193–205.
- Daiute, C. & C. Lightfoot (2004) *Narrative analysis: Studying the development of individuals in society*. London: Sage.
- Freeman, M. (1993) *Rewriting the self: History, memory narrative*. London/New York: Routledge.
- Folkhälsomyndigheten (2016) *Folkhälsan i Sverige 2016: Årlig rapportering*. Folkhälsomyndigheten.
- García Coll, C. & L. M. Pachter (2002) "Ethnic and minority parenting", 1–20 i

- M. H. Bornstein (red.) *Handbook of parenting. Second edition volume 4: Social conditions and applied parenting*. Mahwah, New Jersey/London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gedalof, I. (2009) "Birth, belonging and migrant mothers: narratives of reproduction in feminist migration studies", *Feminist Review* 93: 81–100.
- Gruber, S. (2011) "In the name of action against 'honoured-related' violence: National nations, gender, and boundaries in the Swedish school's ambitions to combat violence and oppression", *Nordic Journal of Migration Research* 1: 126–136.
- Halldén, G. (1992) *Föräldrars tankar om barn: uppfostringsideologi som kultur*. Stockholm: Carlssons.
- Hays, S. (1996) *The cultural contradictions of motherhood*. New Haven/London: Yale University Press.
- Jaysane-Darr, A. (2013) "Nurturing Sudanese, producing Americans: Refugee parents and personhood", 101–115 i C. Faircloth, D. M. Hoffman & L. Layne (red.) *Parenting in global perspective: Negotiating ideologies of kinship, self and politics*. London/ New York: Routledge.
- Kim, S., K. Conway-Turner, B. Serif-Trask & T. Woolfolk (2006) "Reconstructing mothering among Korean immigrant working class women in the United States", *Journal of Comparative Family Studies* 37: 43–58.
- Liamputtong, P. (2006) "Motherhood and 'Moral Career': Discourses of good motherhood among Southeast Asian immigrant women in Australia", *Qualitative Sociology* 29: 25–53.
- Livholts, M. & M. Tamboukou (2015) *Discourse and narrative methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morgan, D. (1997) *Focus groups as qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Park, K. (2008) "'I can provide for my children': Korean immigrant women's changing perspectives on work outside the home", *Gender Issues* 25: 26–42.
- Pecenka, J. & Anthias, F. (2015) "Minority faith schools as claims for cultural recognition? Two examples from England", *Identities: Global Studies in Culture and Power* 22: 433–450.
- Ruddick, S. (1989/1995) *Maternal thinking: Towards a politics of peace*. Boston: Beacon Press.
- Sainsbury, D. (2012) *Welfare states and immigrant rights: The politics of inclusion and exclusion*. Oxford: Oxford University Press.
- SCB (2013) Vart femte barn har utländsk bakgrund. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Vart-femte-barn-har-utlandsk-bakgrund. 1 oktober, 2014.
- SCB (2007) *Barn, boendesegregation och skolresultat. Demografiska rapporter 2007:2*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Smart, C. (2007) *Personal life: New directions in sociological thinking*. Cambridge: Polity Press.
- Smith, D. E. (1987) *The everyday world as problematic: A feminist sociology*. Boston: Northeastern University Press.
- Wilkinson, S. (2003) "Focus groups", 184–204 i J. A. Smith (red.) *Qualitative psychology: A practical guide to research methods*. London: Sage.

- Wu, B. (2011) *Whose culture has capital? Class, culture, migration and mothering*. Peter Lang.
- Yuval-Davis, N. (2010) "Theorizing identity: Beyond the 'us' and 'them' dichotomy", *Patterns of Prejudice* 44: 261–280.
- Yuval-Davis, N. (2007) "Intersectionality, citizenship and contemporary politics of belonging", *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 10: 561–574.
- Yuval-Davis, N. (2006) "Belonging and the politics of belonging", *Patterns of Prejudice* 40: 197–214.
- Ålund, A. & M. Alinia (2011) "I skuggan av kulturella stereotyper: Perspektiv på forskning om genus, jämställdhet och etniska relationer i Sverige", *Sociologisk forskning* 48: 43–64.

Om artikeln

Mitt varmaste tack till mödrarna som deltagit i denna studie, samt till den kvinna som varit ovärderlig hjälp i att rekrytera deltagare, att verka som tolk vid intervjuerna, och att översätta och transkribera arabiska till svenska. Tack till finansörerna: Statens folkhälsoinstitut, Vårdalstiftelsen med Stiftelsen Majblomman och Stiftelsen Frimurarebarnhuset, och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (projektnummer 2015–581).

Korresponderande författare

Disa Bergnehr
School of Health and Welfare
Jönköping University
Box 1026
551 11 Jönköping
disa.bergnehr@ju.se

Författarpresentation

DISA BERGNEHR är docent i barnstudier och lektor i socialt arbete. Hennes nuvarande forskning undersöker föräldraskap och familjeliv i nyanlända invandrarfamiljer, hemskola samverkan i socioekonomiskt utsatta bostadsområden, familjestödande insatser och politik, barns hälsa, och barns moraliska och emotionella socialisation i förskola och familj.